

finding materials provided the author with Anna Karas – honored worker of culture of Ukraine, doctor of arts, member of the National Union of local historians and the head of the Department of academic and pop singing Precarpathian National University after Vasyl Stefanyk. Author low bow and a wise Mentor, Teacher, Advisor and Critic, a Man With a Capital Letter to academician Nikolai Ivanovich Mushinka – the full member of the NTSH, President of the Association of Ukrainians in Slovakia. A big “Thank you” and scientific consultant, doctor of historical Sciences, Professor, head of the Department of history and culture of Ukraine Vinnytsia M. Kotsyubinsky State Pedagogical University Olga Anatolievna, Koliastruk, which not only instilled in his student years, the love of culture, history, to the native land and search high scientific standards, scientific rigor, and now stands at the origins of the “Centre for the history of the Vinnytsia” and identity of citizens. While the search was hampered by the fact that certain archival materials were introduced in the archival treatment. For example, funds Ukrainian Technologically-economic Institute in Munich was transferred to Ukraine only in 2009 and felt the treatment was introduced only in late 2012 – early 2013.

Key words: *interwar Ukrainian emigration, skirts, cultural and educational activities, Czechoslovakia.*

Отримано: 15.09.2017

УДК 94:327(415)«1973/2009»

О. О. Нагнибіда

ЕВОЛЮЦІЯ ІРЛАНДСЬКОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Статтю присвячено дослідженню взаємовідносин Ірландської Республіки та ЄЕС в безпековій та оборонній сферах. Аналізуються основні етапи реалізації принципу нейтралітету у зовнішній політиці Ірландії та вплив його на діяльність інституцій Європейського Співтовариства. Характеризується роль та місце Ірландії у світовій політиці Розкрито проблеми формування, розбудови та вдосконалення оборонної сфери Європейського Союзу. З'ясовано значення діяльності ірландських політиків у поглибленні інтеграційних процесів як в Ірландії так і Європі загалом.

Прослідковуються кроки в напрямку створення спільної безпекової політики в контексті дотримання Ірландією військового нейтралітету.

Аналізується зовнішньополітична концепція та практична реалізації зовнішньополітичного курсу Ірландської Республіки.

Ключові слова: *Ірландія, нейтралітет, Європейський Союз, спільна зовнішня та безпекова політика, НАТО.*

Історія Ірландської Республіки в другій половині ХХ століття відрізняється надзвичайним динамізмом. Саме в цей період країна пережила радикальні політичні перетворення, а економічне піднесення кінця 1980-1990-тих рр. кардинально змінило обличчя держави. Долучившись до Європейського Економічного Співтовариства Ірландія стала невід'ємною частиною інтеграційного процесу, який постійно еволюціонує. Розширення та поглиб-

лення європейської інтеграції спонукало до трансформації інституційної системи самої Ірландії. З кінця 1930-х рр. уряд правлячої партії Фіанна Фойл дотримувався політики нейтралітету, яка стала серйозною перепорою на шляху інтеграційних перетворень. Автор статті ставить за мету визначити вплив принципу нейтралітету на формування зовнішньополітичної концепції та практичної реалізації зовнішньополітичного курсу Ірландської Республіки.

Дане питання досить ґрунтовно висвітлено в ірландській історіографії. Особливу увагу привертає дослідження ірландського науковця П. Кітінга «Ірландія в міжнародних відносинах» [1]. В роботі аналізується роль та місце Ірландії у світовій політиці, особливо автор виділяє європейський вектор її спрямування. Реалізацію принципу нейтралітету в зовнішній політиці досить ґрунтовно висвітлює ірландський дослідник М. Фіцджеральд у своїй статті «Ірландський нейтралітет та об'єднання Європи» [2].

В роботах українських істориків принцип нейтралітету в зовнішній політиці Ірландії малодосліджена тема. У вітчизняній історіографії можна виділити загальні праці, які побіжно торкаються проблеми. Слід відзначити роботу А. Семків «Інтеграція Ірландії до ЄЕС: становлення та реалізація політико-економічних взаємовідносин (1961-1993 рр.)» [3]. Авторка описує підходи Ірландської Республіки до поглиблення інтеграції в умовах дотримання військового нейтралітету. Монографію Е. Кучменко «Ірландія і ольстерська проблема: пошуки шляхів її подолання у другій половині ХХ ст.» [4], присвячену проблемі в Ольстері.

Відносини та безпосередньо інтеграція між Ірландією та ЄЕС були відносно взаємними та без інцидентів протягом перших десятиліть членства Ірландії в Співтоваристві. Однак все змінилося в кінці 1980-тих рр. з прийняттям Єдиного Європейського Акту (ЄЄА), який планувалося ратифікувати в 1986 р. [5]. Акт був поліканій змінити правила, що регулюють діяльність європейських інституцій та розширити повноваження Спільноти, зокрема в галузі наукових досліджень, охорони навколишнього середовища та спільної зовнішньої політики. Він був підписаний всіма країнами-членами, окрім Ірландії.

У процесі підготовки до ратифікації Єдиного Європейського Акту громадянин Ірландії Р. Крогті домігся попередньої судової заборони на ратифікацію ЄЄА. В своєму рішенні Верховний суд Ірландії постановив, що при ратифікації будь-якого європейського договору, що несе за собою поправку до Конституції, уряд повинен провести всенародний референдум [6]. Це означало, що ратифікація договору відкладалася до 1 липня 1987 р., доки не будуть отримані результати ірландського референдуму щодо цього питання. Тим не менше, мала місце певна еволюція ірландської громадської думки в питаннях про нейтралітет, що виражалась в зростаючому бажанні поглиблення політичного, економічного і валютного союзу в рамках Співтовариства. Про це свідчили опитування в грудні 1988 р., які показали, що переважна більшість населення Ірландії підтримувала створення спільної організації обо-

рони між дванадцятьма країнами Європейського Співтовариства до 1992 р. [7, с.16]. Однак, наслідки рішення Верховного суду Ірландії щодо справи громадянина Кротті виходять далеко за межі контексту Єдиного Європейського Акту. Більшість суддів погоджувалися, що Частина III ЄЄА обмежувала свободу Ірландії у формуванні незалежної зовнішньої політики та була не сумісна із суверенітетом держави (стаття 5 Конституції Ірландії) [8, с.4]. Верховний суд вирішив, що держава не може прийняти ЄЄА, доки не будуть внесені поправки до Основного Закону [9]. Так чи інакше, наступні уряди Ірландії, і самі ірландці відтепер розуміли, що питання ратифікації кожного наступного європейського договору має бути винесено на референдум, незалежно від того, чи є необхідною фактична поправка до Конституції.

Отже, важливе місце в ЄЄА відводилося Європейському політичному співробітництву у сфері зовнішньої політики та безпеки. Якщо раніше воно відбувалося в рамках Європейської Ради неофіційно, то після 1986 р. співпраця вперше одержала законодавчу основу. Відтепер, країни ЄЕС повинні були не тільки інформувати один одного про передбачені зовнішньополітичні акції, але й спільно виробляти принципи і цілі зовнішньої політики, керуючись ними в проведенні своєї національної безпеки.

Проте Ірландія не стала причиною сповільнення в підписанні наступного договору після Єдиного Європейського Акту – Маастрихтського або Договору про утворення Європейського Союзу (7 лютого 1992 р.) [10]. Цього разу це була Данія. Положення про громадянство ЄС, Європейський валютний союз, а також розвиток військово-технічного співробітництва в рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗБП) виявилися неприйнятними для данців, що змусило їх вимагати виключення чотирьох конкретних договірних пунктів, включаючи всі положення щодо оборони в рамках СЗБП [11]. Цей запит був зрештою прийнятий. Ірландський уряд почувався цілком комфортно з оборонними аспектами Маастрихтського договору [1]. Насправді, дуже мало публічного обговорення в Ірландії було зосереджено на його наслідках для нейтралітету Ірландії, а вся увага була прикута до економічних аспектів укладання Європейського Валютно-економічного Союзу (ЄВЕС), обіцянку шести мільярдів фунтів дотацій з європейського бюджету, а також дискусійної теми абортів. Ірландці без проблем проголосували за його ратифікацію [11]. Проте, створення нового стовпа СЗБП означало, що відтепер політика безпеки була явно частиною програми Європейського Союзу.

На сесії Європейської ради, що проходила в Амстердамі (16-17 червня 1997 р.) був у цілому схвалений проект Договору, підготовлений під час роботи Міжурядової конференції. У жовтні 1997 р. документ було остаточно схвалений головами держав та урядів країн-членів ЄС. Його повна назва – Амстердамський договір про зміни Договору про Європейський союз, договорів, що затверджували європейські співтовариства та пов'язаних з ним актів [12] Відсутність інтеграції в сфері оборони розглядалася в

якості одного з найбільших недоліків Маастрихтського договору (1992 р.), і цю незавершену справу потрібно було вирішити. Тоді як попередні договори були зосереджені в основному на внутрішньому ринку і ЄВЕС. Амстердамський договір запровадив посаду «Верховного представника» з питань СЗБП, надав у розпорядження Європейському Союзові новий інструмент СЗБП – спільну стратегію – і дозволив, за певних умов, використання голосування кваліфікованою більшістю. Крім того до Договору про Європейський союз включалися так звані «Петерсберзькі завдання» (19 червня 1992 р.), що були сформульовані Західноєвропейським союзом (ЗЄС). Згідно яких на ЗЄС покладалося проведення місії гуманітарного та рятувального характеру, операцій з підтримки миру та «управління кризами», включно з силовими формами миротворчих заходів. Європейські країни НАТО погодилися надавати ЗЄС необхідні ресурси для відповідних воєнних операцій. Ірландський уряд почав все більше і більше непокоїтися щодо еволюційного характеру Європейської системи безпеки і оборони (ESDI). Відповідно до статті J3 договору: «Європейська Рада визначає принципи та директиви загальної зовнішньої політики та політики безпеки, в тому числі з питань, що мають оборонний підтекст» [4]. Страх, що ЄС стає значно більшим, ніж просто міжурядова організація, став яскраво вираженим з рішенням прийнятим в НАТО, що ESDI буде зосереджена в рамках альянсу [11]. Один із способів, як це передбачалося організувати, було в стимулюванні більш тісних зв'язків між ЗЄС, який розглядався багатьма членами НАТО як складова європейського крила НАТО та Європейського Союзу [13]. На ранніх етапах переговорів в рамках Міжурядової конференції по Амстердамському договору, нейтральні країни-члени Швеція і Фінляндія вирішили, що більш тісна співпраця між ЄС і ЗЄС була дійсно необхідна, але вони не хочуть, щоб ЗЄС ввійшов ЄС в цілому. Ірландія зайняла дещо іншу позицію, яка полягала в готовності до тіснішої співпраці в колективних операціях із забезпечення безпеки, як це передбачено в рішенні «Петерсберзьких завдань», але участь в бойових місіях повністю виключалася. У той же час, ідея про тісний взаємозв'язок між ЗЄС та ЄС не вважалася неприйнятною для ірландських політиків [14, с.59-94]. Незважаючи на поступки в оборонній сфері, ірландський уряд наполягав, що участь в «Петерсберзьких завданнях», не вплине на давню політику ірландського військового нейтралітету [8]. Проте необхідно відмітити, що План розвитку європейських збройних сил, які були б доступні ЄС для проведення Петерсберзьких операцій, свідчить про визнання як неподільності європейської безпеки так і необхідність колективного реагування з боку європейців на виклики» [8]. Ірландський уряд добре усвідомлював, який вплив Амстердамський договір матиме на дотримання принципів ірландського нейтралітету. Стаття J7 Договору стверджувала, що «спільна зовнішня політика і політика безпеки повинні включати в себе всі питання, що стосуються Союзу, в тому числі прогресивного формування спільної оборонної політики, відповідно до другого підпункту (влиття ядерного озброєння ЗЄС в ЄС), що може привести до обов'язків щодо спіль-

ної оборони, якщо Європейська Рада прийме відповідне рішення» [7]. З огляду на всю інноваційність, яку привносив новий договір, було дивовижно, наскільки мало уваги громадськість Ірландії приділила питанням положення договору в сфері колективної оборони. Одна з можливих причин, чому на референдумі щодо ратифікації Амстердамського договору ірландці проголосували позитивно, був той факт, що референдум проводився того ж дня, коли була підписана Белфастська угода (10 квітня 1998 р.), важливий мирний договір підписаний між Великобританією та Ірландією щодо вирішення ольстерської проблеми. Амстердамський договір був недостатньо висвітлений ірландськими засобами масової інформації. Настільки недостатньо, що навіть не було повідомлень про плани створення армії ЄС чисельністю 60 тисяч солдатів [7]. Здавалося, що потенційні наслідки ратифікації договору для нейтрального статусу Ірландії, які ірландський уряд повністю усвідомлював, вислизали від ірландської широкому загалу. Проте Договору вдалось, ти не менше, підірвати свій власний потенціал, принаймні, з точки зору інтеграції, шляхом впровадження удосконаленого механізму співпраці, в результаті чого деякі країни-члени отримали можливість співпрацювати по деяким питанням без необхідності співпраці з боку інших країн членів [15, с.40]. Тому будь-які занепокоєння громадськості, що могли виникнути, можна було розв'язати досить легко, вказавши на це додаток до Договору. Це був випадок, коли ірландці були повною мірою неінформовані про постійне загравання свого уряду з ЄС та розквіт політики оборони та безпеки.

Наступним європейським актом став Ніццький договір, який було ухвалено на засіданні Європейської ради та підписано 26 лютого 2001 р. (чинний з 1 лютого 2003 р.) [16]. Він був спрямований насамперед на реформування інституційного механізму Євросоюзу у зв'язку з майбутнім розширенням цієї організації, коли до неї повинні приєднатися нові європейські країни. Реформи стосувалися чисельності складу Комісії, розподілу голосів між членами Ради ЄС, визначення сфер, в яких постанови приймаються більшістю голосів, тощо. Договір також мав деякі неясні наслідки для політики в галузі оборони [17, с.8]. Відповідно до статті 17.1 Амстердамського договору ЄС було доручено «сприяти встановленню тісніших інституційних зв'язків із ЗЄС з метою можливої інтеграції ЗЄС до Європейської Спільноти, якщо Європейська Рада прийме відповідне рішення» [9, с.30]. Згідно, Ніццькому договору ця стаття була видалена, так як вважалося, що процес передачі повноважень та інституцій від ЗЄС до ЄС більшою мірою був завершений. І правляча коаліція, що складалася з Фіана Фойл та Партії прогресивних демократів і найбільших опозиційних партій Фіне Гейл та Лейбористської партії агітували на користь ствердної відповіді на першому референдумі щодо Договору в Ніцці, який був запланований на 7 червня 2001 р. Їх також підтримали представники духовенства, інтелігенції, бізнесу, профспілки [9]. У меншості та на користь відмови від Договору в Ніцці агітували Шинн Фейн (націоналістична партія), Партія зе-

лених, Соціалістична робітничка партія, та коаліція окремих осіб і груп, які виступали проти попередніх поправок до Ніццького договору [17]. Міністр закордонних справ Ірландії Б. Коуен назвав опонентів «отвергателями», які «не усвідомлюють величезні переваги, які Ірландія отримує від членства в ЄС» [18]. Через високий рівень підтримки від більшості політичних, а також бізнесових кіл країни, очікувалось, що Ніццький договір, буде ратифіковано так само легко, як і попередній [18]. Урядова кампанія щодо референдуму була зосереджена в основному на розширенні ЄС. Прем'єр-міністр Ірландії Б. Ахерн заявив, що схвалення договору в Ніщі «продемонструє готовність Ірландії прийняти до дванадцяти нових членів» [18]. Проте, узгоджених зусиль уряду не було достатньо для того, щоб забезпечити більшість позитивних голосів. Вперше в історії Ірландії вдалося зупинити прогрес інтеграції країни, коли більшість населення проголосували проти. Особливою характерною ознакою цього референдуму була значно нижча явка в порівнянні з попередніми. Більше половини виборців, що проголосували за Амстердамський договір не голосували на Ніццькому референдумі [19]. Якщо проаналізувати логіку поведінки виборців, то можна виділити ключові фактори, що в кінцевому рахунку призвели до такого результату. Основний вплив на противників договору, безсумнівно, складала відсутність довіри до процесу прийняття рішень в рамках ЄС. Також в суспільстві зростає підтримка зміцнення ірландського нейтрального статусу, що могло означати менше бажання у співпраці з ЄС у зовнішній політиці та питанні безпеки. Дійсно, із загального числа виборців: 40% волило зміцнення нейтрального статусу, проти 19%, які були б готові прийняти обмеження нейтралітету (інші не визначилися з відповіддю) [19]. При цьому 72% ірландців вважали, що членство Ірландії в ЄС мало позитивний значення для країни, що було на 25% вище за середній показник по Європі.

Що стало ясно з результатів першого Ніццького референдуму (12 червня 2001 р.), так це те, що крім недостатньої явки виборців, а також очевидної апатії більшості населення Ірландії (64,6% не проголосували), велика частина громадськості була, все більше незадоволена або розчарована, в тому як функціонує Європейський Союз. Притім, з точкою зору СЗБП, запропоновані в Ніццькому договорі зміни були не настільки значними, якщо порівнювати з Договорами Амстердама та Маастрихта [18]. Основною причиною провалу на користь підтримки Ніццького договору стали не стільки ступінь впроваджених договором нововведень, як неконтрольована кампанія противників договору, під час якої допускалися певні інтерпретації та неточності в його представленні суспільству [18].

Впевнений в позитивному результаті голосування уряд був спантелечений таким поворотом подій. Оговтавшись від поразки на референдумі йому необхідно було шукати вихід із ситуації, що склалася. Європейська інтеграція зупинилася виключно в результаті рішення, прийнятого острівною державою з населенням в чо-

тири мільйони жителів. Ірландському урядові треба було нести відповідальність перед ЄС за його нездатність вплинути на громадську думку на користь ратифікації та запропонувати план дій.

Таким чином, 21 червня 2002 р. на засіданні Європейської Ради у Севільї Ірландія представила Національну декларацію, в якій підтвердила, що її «участь в спільній зовнішній політиці та політиці безпеки Європейського союзу не суперечить її традиційній політиці військового нейтралітету» [20]. Вона також зазначила, що «Ніццька Європейська Рада встановила, що розвиток потенціалу Спільноти вести переговори з врегулювання гуманітарних та кризових ситуацій не тягне за собою створення європейської армії». Для того, щоб не залишити місця для двозначності уряд нагадав про вимогу так званого «потрійного замка», згідно з якою розгортання ірландських збройних сил за межами країни потребує дозволу Ради Безпеки або Генеральної Асамблеї ООН, рішення уряду, а також підтвердження з боку парламенту Ірландії [20]. У відповідь на ці заяви, Європейська Рада висунула свою власну декларацію, в якій вона прийняла заяву Ірландії, а також запевнила, що Договір про Європейський Союз «не накладає жодних обов'язкових зобов'язань взаємної оборони... та розвиток здатності Союзу проводити гуманітарні та антикризові операції не передбачає створення європейської армії» [20]. Крім того до ірландської Конституції була додана 26 поправка, яка гарантувала, що рішення про приєднання до спільної оборони в рамках ЄС не може бути прийнято без винесення питання на загальнонаціональний референдум [21]. Ця риторика уряду була спрямована на другий референдум про підписання Ніццького договору (19 жовтня 2002 р.). В рамках рішень спрямованих на активізацію кампанії, уряд підкреслював безкомпромісний статус нейтральності. У той час як безпосередня мета цих заходів була досягнута – позитивний результат на другому референдумі щодо ратифікації Ніццького договору, заяви уряду також служили для зміцнення ідеї про існування ірландського військового нейтралітету. Ніколи до цього принцип нейтралітету не використовувався так інтенсивно в дебатах, як це було під час обох референдумів про ратифікацію Договору в Ніцці. У період між обома референдумами, життєздатність європейської інтеграції піддавалась серйозним сумнівам. Ратифікація договору в Ніцці сформувала репутацію Ірландії як проблемної держави-члена.

Лісабонський договір або Договір про реформування ЄС (13 грудня 2007 р.) [22] був покликаний замінити собою Конституційний договір, що не вступив у силу, і внести зміни в попередні установчі договори для реформування інституційної структури, системи прийняття рішень і засад функціонування ЄС. Далекосяжні реформи, які вводилися ним стосувалися прав людини, судової сфери та зовнішньої політики. Він також об'єднував три стовпи ЄС. Його мета полягала в тому, щоб встановити: «правову базу комплексної компетенції ЄС у сфері зовнішньої, безпекової та оборонної політики, що робило нейтралітет дуже важливим

та актуальним питанням як для Ірландії, так і для всієї Європи» [23]. Одним з найбільш яскравих особливостей Договору був пункт солідарності, що стверджував: «ЄС та його держави-члени повинні діяти спільно в дусі солідарності, якщо яка-небудь держава-член є об'єктом терористичного нападу або жертвою природної чи техногенної катастрофи». Стаття 42.7 про спільну оборону, йде ще далі, декларуючи: «якщо яка-небудь держава-член є жертвою збройної агресії на її території, інші держави-члени зобов'язані надати допомогу і підтримку з боку всіх наявних засобів, відповідно до статті 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй». Проте, далі в статті продовжується: «це не повинно порушувати специфічний характер безпекової та оборонної політики конкретних держав-членів» [24, с.2]. Хоча ця умова, здається, підкреслювала різницю в механізмах оборони конкретних держав-членів, поняття «нейтралітет» саме по собі ніде явно не згадувалося. Ще одним дискусійним питанням, що витікало з включення статті 42.7 Лісабонського договору полягало в продовженні зусиль щодо повного включення ЗЄС в ЄС. За умови, що новий договір вступив би в силу: «його стаття 42 (7) дублювала би Статтю V [Модифікованого Брюссельського Договору (МБД)]. Так як Стаття V [МБД] була єдиною досі діючою статтею МБД, то це призвело би до ефекту припинення існування ЗЄС в цілому.» [23] Якби договір пройшов, то Європейське оборонне агентство та його завдання стали б закріплені в законодавстві ЄС. Багатьма це було сприйнято як позитивний крок, який «нормалізує ЄОА в рамках правових структур Договору, забезпечуючи більшу прозорість та контроль» [25]. Однак інші, розцінили це як «остаточний крок на шляху мілітаризації інтеграції Ірландії до Європейського Співтовариства». Незважаючи на ризики, які договір ніс для військового нейтралітету Ірландії, його основним недоліком виявився досить високий рівень невизначеності навколо нього, недостатньо роз'яснень і просто значний обсяг документу. Як зазначила ірландська дослідниця Марія Кехілл: «це більше ніж смішно, що прості люди здатні прочитати 300 сторінок документа, зрозуміти його стиль написання, щоб визначити які суттєві поправки він вносить та мати обґрунтовану думку про їх переваги та недоліки, зважити всі плюси і мінуси, щоб прийти до остаточного рішення прийняти або відхилити загальний пакет» [7]. Неймовірна складність розплутування важливих частин договору дійсно виявилися занадто складною для ірландського електорату. І коли незрозумілість договору була пов'язана з непереконаливою політичною кампанією з його підтримки, ірландці вирішили ще раз голосувати відповідно до принципу: «якщо є сумніви, краще не голосувати». При явці 53,1% виборців (значно вище, ніж як на першому і другому Ніццькому референдумі), 53,4 відсотка ірландського народу проголосували проти ратифікації Договору про реформування Європи. Згідно з документом Дослідження поведінки виборців на референдумі 2008 р. щодо Лісабонського договору було визначено, що на результат вплинули: «в основному загальні настрої щодо європейської інтеграції, знання/незнання Європейського Союзу і

правильних/неправильних уявлень про зміст Лісабонського договору, ряд конкретних політичних проблем та внутрішні політичні чинники» [19]. Крім того, схильність до ідентифікації себе як виключно «ірландського» на відміну від одночасно «ірландського» і «європейського», або просто «європейського» народу, збільшила число людей, які проголосували проти. Так само, з тих, хто ідентифікував себе як прихильник нейтралітету, 77% сказали «Ні», в той час як ті, хто був готовий прийняти обмеження нейтралітету Ірландії, тільки 35% проголосували негативно [19]. Як показали дослідження, дезінформація якою просякла кампанія від початку і до кінця, призвела до того, що 33% респондентів, з яких 48% проголосували проти і 26% позитивно, висловили тверде переконання, що згідно до Лісабонського договору буде введено призов на військову службу в європейську армію [20].

На відміну від першого референдуму щодо Ніццького Договору, де основна причина провалу виявилась у низькій явці виборців, основний фактор, що вплинув на негативний результат в першому референдумі Лісабонського договору ґрунтувалась на підтримці ідеї несприйняття договору. Тому реакція ірландського уряду, в рамках підготовки до другого референдуму, не проходила в формі бойового кличу йти на голосування, а у вигляді запевнень і роз'яснень з ключових питань, щоб розвіяти побоювання більшості виборців. 19 червня 2009 р. 27 країн ЄС, видали офіційні гарантії Ірландії. Всі держави-члени, в тому числі і Ірландія, сформулювали узгоджену позицію щодо спірних питань, які привели до відмови Договору. Ці гарантії повинні були стати юридично обов'язковими та відомі як «Рішення Ради глав держав та урядів 27 держав-членів», звідки стає ясно, що участь у військових операціях ЄС є національним рішенням, з урахуванням внутрішніх правових вимог. У ньому також підкреслюється, що «Лісабонський договір не суперечить традиційній політиці ірландського військового нейтралітету» [20]. Наголошується, що «Ірландія не скована ніякими взаємних зобов'язаннями в сфері безпеки» [19]. Одночасно, ірландський уряд випустив власну Декларацію з питань безпеки та оборони, в якій він деталізував гарантії ірландської перспективи, а також описав законодавчі та процедурні заходи, що будуть реалізовані до того, як Лісабонський договір буде ратифікований [20]. На другому референдумі щодо ратифікації Лісабонського договору (2 жовтня 2009 р.) 67,1% ірландських виборців проголосували позитивно. Важливим є те, що лише 2 з 43 виборчих округів голосували проти Договору. Відсоток людей, які проголосували проти через побоювання щодо зазіхань на військовий нейтралітет Ірландії був удвічі менший в порівнянні з першим референдумом щодо Лісабонської угоди [19]. Причиною цього, швидше за все, стало поновлення гарантій проголошених як урядом та і 27 державами-членами Спільноти. Тим не менше, якби якоюсь мірою вдалося довести, що Договір впливає на політику ірландського нейтралітету, ірландці проголосувала би проти нього. Про це свідчить той факт, що в опитуваннях в період після другого референдуму щодо Договору про реформування ЄС, 35% респон-

дентів повністю погоджувалися з твердженням, що «Ірландія повинна зробити все можливе, щоб зміцнити свій військовий нейтралітет». Тоді як тільки 2% повністю погоджувалися з тим, що «Ірландія повинна бути готова прийняти обмеження свого нейтралітету» [19]. Ірландська громадська думка не зрушилася ні на йоту в бік підвищення готовності поступитися своїм принциповим статусом військового нейтралітету.

Таким чином, зі вступом Ірландії до ЄЕС країна стала частиною європейського інтеграційного простору. Розробка концепції європейської безпеки характеризується комплексним підходом, виявленням якісно нових загроз і водночас наголошує на визнанні спільних для європейських країн цінностей.

Референдуми щодо Ніццького та Лісабонського договорів дали ясно зрозуміти як уряду Ірландії, так і Європейському Союзу, що на шляху до досягнення комплексної інтеграції, завжди буде перешкода у вигляді дотримання військового нейтралітету. Лісабонський договір не ввів нічого нового, що могло б зобов'язати Ірландію брати участь у військових місіях, які її уряд не підтримує. Проте, в той час як сфера участі Європи у військових інтервенціях розширюватиметься та включатиме миротворчі місії та боротьбу з тероризмом в третіх країнах, для Ірландії ставатиме все важче продовжити стверджувати, що вона діє на принципах нейтральності. Стався розкол між сприйняттям політики нейтралітету з боку суспільства та діями уряду Ірландії. Переконавши громадськість, що Лісабонський договір не суперечить нейтральному статусу Ірландії, уряд домігся його ратифікації. Проте, зробивши це, уряд зв'язав Ірландію зобов'язаннями в рамках нового законодавчого акту, який чітко декларує спільну зовнішню та безпекову політику. Як і слід було очікувати, Західноєвропейський союз припинив своє існування 30 червня 2011 р. До Лісабонського договору, уряд завжди стверджував, що ірландський нейтралітет було захищено, тому що ЗЕС та ЄС залишилися «двома окремими організаціями, створеними в рамках окремих договорів... і з окремими обов'язками». Тепер це вже було не так. За десятиліття референдумів щодо європейських договорів, стало ясно, що ірландські лідери намагалися врегулювати еволюційну природу Європейського союзу з традиційною і дещо негнучкою позицією ірландського електорату.

Список використаних джерел та літератури:

1. Keatinge P. *The Irish Foreign Service: an Observer's View // Seminar of the Foreign Service.* 1995.
2. Fitzgerald M. *Irish Neutrality and European Integration 1960-1972 // Loughborough University Institutional Repository.* 2000. URL: https://dspace.lboro.ac.uk/dspacejspui/bitstream/2134/2372/3/Gehler%2520Steininger%2520chapter%25201_.pdf
3. Семків А.С. *Інтеграція Ірландії до ЄЕС: становлення та реалізація політико-економічних взаємовідносин (1961-1993): автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.02 «Всесвітня історія».* Київ, 2013. 20 с.

4. Кучменко Е.М. Ірландія і ольстерська криза, пошуки шляхів її подолання у другій половині ХХ століття: (Історичний огляд) / Інститут історії України НАН України. – К., 2000.
5. Єдиний європейський акт. 1986. Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_028
6. Raymond Crotty Plaintiff v. An Taoiseach and Others, Defendants. 1987. URL: http://www.cvce.eu/en/obj/judgment_of_the_supreme_court_of_ireland_crotty_v_an_taoiseach_9_april_1987-en-187e7d4f-aa3e-43da-a1e2-bb3fc41d2fdb.html
7. Cahill M. Ireland's Constitutional Amenability and Europe's Constitutional Ambition: The Lisbon Referendum in Context // *Gemran Law Journal*. 2010. № 9. С. 1209.
8. Defence Policy and Programmes – Roles of the Defence Force // *Defence Policy and Programmes – Roles of the Defence Force*. 2000. URL: <http://www.irishtimes.com/newspaper/special/2000/defence/sect3.htm>
9. Devine K. Irish Neutrality and the Lisbon Treaty // *Conference at Dublin Monthly Meeting of the Peace Committee*. 2009. № 8
10. Договір про Європейський Союз. 1992. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_029
11. Tonra B. Denmark and Ireland in EU Foreign Policy. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1739574&http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1739574
12. Amsterdam Treaty [Електронний ресурс] // *Irish Independence Democracy and Neutrality*. URL: <http://www.pana.ie/idn/amsterdam.html>
13. Oireachtas Debates, 11 December 1997. URL: <http://debates.oireachtas.ie/dail/1997/12/11/00016.asp>
14. Gourlay C., Remacle R. The 1996 IGC: The Actors and their Interaction. London: Foreign and security policy in the European Union, 1998. 239 c.
15. Foster N. Foster on EU Law. Oxford: Oxford University Press, 2009. 416 c.
16. Treaty of Nice. 2001. URL: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/en_nice.pdf
17. Hargreaves S. EU Law Concentrate. Oxford: Oxford University Press, 2009.
18. Sweeney D.R. The Two Referenda on Nice, The Security Debate in Ireland, and the Limits of Europeanization // *Draft paper prepared for the Biennial Meeting of the European Union Studies Association*. Centre of International Studies, University of Cambridge. 2003. URL: <http://aei.pitt.edu/2961/1/164.pdf>
19. Sinnott R. Attitudes and Behaviour in the Referendum on the Treaty of Lisbon. 2009. URL: <https://www.ucd.ie/t4cms/Attitudes%20and%20Behaviour%20in%20the%20Second%20Referendum%20on%20the%20Treaty%20of%20Lisbon.pdf>
20. Keatinge P., Tonra B. European Security and Defence Policy and the Lisbon Treaty. Dublin: Institute of International and European Affairs, 2009. 44 c.
21. After Nice // *Peace and Neutrality Alliance*. URL: <http://www.pana.ie/idn/afternice.html>
22. The Treaty of Lisbon. 2007. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>
23. Devine K. Irish Political Parties Attitudes towards Neutrality and the Foreign, Security and Defence Policies // *Irish Political Studies*. 2009. № 4. С. 468.
24. Topala O. How Common is CSDP? Solidarity and Mutual Defence in the Lisbon Treaty. 2011. URL: http://www.isis-europe.eu/sites/default/files/programmes-downloads/2011_artrel_631_esr53-briefing4-solidarity-mutuality.pdf

25. Tonra B. CFSP in the 2009 Irish Referendum on the Lisbon Treaty. URL: http://ucd-ie.academia.edu/BenTonra/Papers/386448/CFSP_in_the_2009_Irish_Referendum_on_the_Lisbon_Treaty

О. А. Нагнибида

**Эволюция ирландского нейтралитета
в условиях европейской интеграции**

Статья посвящена исследованию взаимоотношений Ирландской Республики и ЕЭС в сферах безопасности и обороны. Анализируются основные этапы реализации принципа нейтралитета во внешней политике Ирландии и влияние его на деятельность институтов Европейского Сообщества. Характеризуется роль и место Ирландии в мировой политике. Раскрыты проблемы формирования, развития и эволюции оборонной сферы Европейского Союза. Выяснено значение деятельности ирландских политиков в углублении интеграционных процессов как в Ирландии так и Европе в целом.

Прослеживаются шаги в направлении создания совместной безопасности в контексте соблюдения Ирландией военного нейтралитета. Анализируется внешнеполитическая концепция и практическая реализация внешнеполитического курса Ирландской Республики.

Ключевые слова: Ирландия, нейтралитет, Европейский Союз, общая внешняя политика и политика безопасности, НАТО.

O. Nahnybida

Evolution of Irish Neutrality under conditions of European Integration

The article is devoted to the study of the relationship between the Irish Republic and the EEC in the security and defence spheres. The main stages of neutrality principle's implementation in the foreign policy of Ireland and its impact on the activities of the European Community institutions were analyzed. The role and place of Ireland in world politics were described. The problems of formation, development and improvement of defence policy of the European Union were revealed. The importance of the Irish politicians in deepening the integration processes between Ireland and Europe has been clarified.

Steps towards a common security policy in the context of Ireland's compliance with military neutrality were discussed. The foreign policy concept and practical implementation of the foreign policy of the Irish Republic were analyzed.

Key words: Ireland neutrality European Union common foreign and security policy and NATO.

Отримано: 11.09.2017